

Vita Iustiniani.

la illi semper in ipsis committendi prælij articulis manifestè appa-
Suidas in Ju reter, nec prius prælium committeret, quā illa annuisset. Sed ipsi
cum Belisario haud per omnia in bello Gotthico ad Mediolanum
conuenisse narrant, vt assolet inter æquales & insignes belli duces
rara esse concordia, tacita verò & frequens æmulatio. Itaque am-
bobus vni bello incumbētibus alterutrum reuocare cogebatur
Imperator. Geſſit is & alia bella aduersus diuerſas gentes, vt
Tzanos, Alanos, Illyrios, Hunnos, Bulgarios, sed præcipua indicas-
ſe sat eſt.

LEGES ET CONSTITUTIONES AB eo retractata, aut nouæ editæ.

POst assertum armis imperium, omnem curam conuertit ad pa-
cis tempus rectis legibus gubernandum. Priorem Codicem
secundo imperij anno inchoat, tertio perficit. Quarto Digesta ex
omni veteri iure enucleato colligere & digerere incipit, septimo
tandem imperij anno complet, & eodem fere tempore geminum
Legum volumen edit Digesta & Institutiones, primam iuris Iſa-
gogana continentis breui & simplici via, & generatim iura enar-
rantes, ac tandem octauo imperij anno priorem suum Codicem
ex tribus veteribus confeſtum retractat, & numero factarum à ſe
interea temporis 50. decisionum & aliarum constitutionum au-
ctum promulgat ſub nomine Repetitæ prælectionis, ſeu ſecundæ
editionis. Hæc omnia cuius cognoscere promptum eſt ex con-
stitutionibus ſingulis iuris voluminibus præpolitis. Tandem ve-
rò his tribus voluminibus editis, id eſt, Institutionibus, Digestis,
& retractato Codice, ne ſic finem aut modum legibus imposuit:
fed ſequentibus ſubinde annis varias edidit Nouellas, & edicta, &
formas, quæ tandem in vnum volumen collectæ Codici fere ſe
æquarunt: nec defuerunt, qui (quod Tribonianus ab auaritia ma-
le audiit, & leges pretio fixiſſe & refixiſſe in ſuspicionem venit)
crederent Nouellarum numerum hanc potiſſimum ob cauſam
excreuiſſe, ſed hi paulo iniquiores ſunt, in Iuſtinianum quoque
ipſum censores. Nec ferendi, imò ſcuticis, aut omnibus laqueis
coercendi, qui cum ſe Iurisconsultos profiteantur, blaſphemias in
legiflatorem & eius consiliarios consistorianos, & qui illi in legi-
timi opere perficiendo miniftrarū & militarū, exerū: homines
importuni, nihil præter fœdā oris colluuiem præ ſe ferentes, heri
Grammatistæ & puerorum castigatores, & ſi dii placet oratio-
num Ciceronis interpretes, hodie Iurisconsulti, heri togati, hodie
rificæ & ſagati, & catapultati, heri in dilucidis interuallis, hodie
planè furentes, qui hæc omnia in optimum principem & eius mi-
niftros Tribonianum Dorotheum, Theophilum Thalelæum, &
cæteros conuicia ſceleratè euomunt, & ſceleratiore confilio com-
minſuntur, vt induc̄to legum ſanctissimarum primum contem-
ptu, deinde odio, ſuas ſoli Hermagoreas constitutiones vendit̄,
& Gallias cæterasque prouincias quibus ſe excidiffe dolent, ad
Montanenſium vicinorum anarchiam & anomiam redigant, qui-
bus ſtolidi quidam nihil pretiosi præter ſericum geſtantes, tacite
ſubſribunt: melius nobifcum actum iri dictitantes, ſi quorūdam
Heluetiorum more, leges omnes abiiceremus, & in ſingulis ciu-
titibus vno magistratu ſeu iudice vteremur, qui ex media plebe
addictus, controuerſias omnes ciuium & peregrinorum, vno die,
ſeu bene ſeu male terminaret, refiſſis omnibus dilationibus ne-
mini confeſſo procuratore aut patrono, nullo adhibito adſeffore,
nulla legum Romanarum prudentia, quas litium vocant fomi-
tes, ſed ſolo communī & proprio ſenſu adhibito. O insenſati &
avōntoi Galatæ, libet cum diuino Apoſtolo exclamare. Quis vos
fascinauit? Sed hæc iſti apud ſuos Alpinos aut Heluetios aut ad-
miratores declamitent: nobis nequicquam hæc inſuſurrantur.
Fruſtra tenditur rete ante oculos aiuum præpetum & pennatarū.
Atqui (inquiunt) quām in ſignis audiret, fuit Tribonianus, qui
quod Cætro, quod Iulius Cæſar, quod Pompelius (Iſidorus teſte,
bono quidem certe, vt iſtis ilia rumpātur) quod multi retro prin-
cipes Constantinus & Theodosius, & hi quorum tempore Gre-
gorianus Hermogenianusque codices editi ſunt, ad effectum
ducere auiſ non ſunt, imperitia potius quæ audaciam parit, quām
doctrina, quæ diſſidentiam aggressus eſt: quod illis ætate illa in-
geniorum feracißima, in tanta legum paucitate & elegantia ar-
duum videbatur, huic ſeculo iam labente, & infelice, in tanta li-
brorum multitudine, facile viſum eſt per inſuetum iter & mediū
profundum ire? Quid aliud, inquit, ex illa legum Digestione con-
ſecutum eſt quām vt duodecim tabulae, aliaeque leges innumerabiles
& edicta prætorum tot præclaris Iurisconsultorum cōmē-
tariis enucleata, cum infinitis Iurisprudentium responsis interci-
derint, ac penitus interierint, nullo quippe illis vſu relieto, omni-
que illis detracta iuris auctoritate? Quis eos poſtea libros deſcri-
piſſet, ad nudam vetuſtatiſ & historiæ memoriam? At non tanti
qui emat antiquas (vt ipſe Iuſtinianus appellat) fabulas. Hæc ferè
ſunt iſtorum hominum querelæ, qui ſe quorundam doctoři ho-
minum, qui noſtra ætate in preſio fuerunt exemplo, auctoritatē-

que tegunt. Budæi, Politiani, Erasmi, Alciati, Baronis, Duarenii, E-
gidij quoque Perrini, & aliorum, quos fatemur in hac re parum
cautos & oculatos fuſſe, & facile ſe inclinasse in Budæi ſenten-
tiam, ob ſummam hominis auctoritatem: qui tamē non ſatis iu-
risprudentia inſtructus, & ad ſolam linguam Græcam in Galliis il-
luſtrandam natus, tam præceps iudicium, immuſicus de muſicis,
facere non debuit. Multa enim præclara ingenia ſcio hiſ querelis
permota, aut ad theologiæ, aut medicinæ, aut philosophiæ inertis
& languentis ſtudia, à ſtudij iuriſ limine eſſe auera: quæ tamē fo-
la eſt vera, & inaffectata philosophy. Verū aduersus hæc audiāt
iſti queruli barbatali, ne digni quidem qui Græculi (eodem quo
Tribonianum contemnūt, nomine) laudentur, audiant (inquam)
non mea, ſed Tertulliani verba, ex caſtigatore libro eruta:

NONNE (inquit) & ipſius Lycurgi leges à Lacedæmoniis emē-
datae, tantum auctoritati ſuo doloris incuſerunt, vt in ſecetu inedia
de ſemetiſpo indicari? Nōnne & vos quotidie, experimentis illu-
minantibus tenebras antiquitatis, totam illam veterem & ſqual-
lentem ſyluam legum, nouis principalium reſcriptorum & edi-
torum ſecuribris, trūcatis & cæditis? (Senatum enim alloquitur.)
Nōnne vaniſſimas Papias leges, quæ ante liberos fuſcipi cogunt,
quām Iuliæ matrimonium contrahi, poſt tantæ auctoritatis ſene-
tutem, heri Seuerus Constantiſſimus principum excludit? Sed &
iudicatos in partes ſecari à creditoribus, leges erant: conſensu ta-
men publico crudelitas poſtea eraſa eſt, in pudoris notam capitis
poena conuerta eſt, bonorum adhibita proſcriptione. Suffundere
maluit thominis ſanguinem, quām effundere. Quot adhuc vos & Scilicet
repurgandæ leges latent? quas, neque annorum numerus, neque
cōſensus conditorum dignitas commendat, ſed æquitas ſola? Et ideo cū
iniquæ recognoscuntur, meritò damnantur, (licet damnent) cū
modò iniquas dicimus: imò, ſi nomen puniunt: etiam ſtultas. Nō
adeo igitur mirandum eſt, ſi nouis experimētis illuſtrata Iuſtinia-
ni ætas, totam illam ſqualletem & densiſſimam & inuiam veteri-
ſis iuriſ ſyluam infinitis reſponsis, legibus & constitutionibus in-
utilibus velut inſelicibus & putridis arboribus reſecatis, patefecit
& omnibus fecit peruiam, & ſi in locum demortuarum aut arida-
rum nouellas leges quaſi nouellas plantationes, nouaque vitu-
mina ſubſtituit. Sed amabo te, bone vir, quid garris de duodecim
tabulis, legibus innumerabilibus, edictis & iurisconsultorum cō-
mentariis? Anne tum putas in oīnnum manibus fuſſe? Falleris (vt
video) vehementer, & tametsi cum Budæo forte, aut aliis, falleris.
Perierant hæc iam leges & hi libri, in Galliis & Hispaniis ab incur-
ſionibus Frâcorum & Gothorum, qui iam tum ſuas fundare cœ-
perant, & pro Theodosianis, iam recitabantur in iudiciis Theo-
doricianæ, iam (inquam) Leonis & Anthemij tempore, quo vixit
Sidonius harum terum idoneus & oculatus testis: quæ reſtabant
in Galliis iuriſ Romani reliquæ? Codex nempe Alaricianus (quē
breuiarium Alarici ſtuſi nunc vocant) in quo pauca & infeli-
ter truncata membra extant trium Codicum, Gregoriani, Her-
mogeniani, Theodosij, cum aliquot Pauli ſententiis, & nimium an-
guſta Institutionum Caj & ſemibarbara reſcitatione, tum aliquot
Vlpiani fragmentis & Papiani reſponsis, quibus lex Salica Fran-
corum, mox lex Ripuariorum & Alemaniōrum, atque Clotarij &
Chilperici aliquot edicta ſubiiciebantur: cuiuſmodi libri manu-
ſcripti nunc paſſiñ habentur. In duabus ſummuſ aut tribus bi-
bliothecis latebat integer Theodosianus Codex. In ſeniore verò
Romana vibe quid ſupererat, non à Genserico vaſtatum aut in-
cenſum, aut Karthaginem, vbi ſedem imperij Hannibalis incep-
tis inhærens transferre cogitabat transportatum? Pauci ſcilicet libri
extabant qui in ſcholis ab antecessoribus legebantur, quos recitat
Iuſtinianus in proceſio Digestorum. Imò nec tum Vlpiani ad e-
dictum libri, aut Pauli, aut Gaij per ſe aut ſeparatim inuenieban-
tur, ſed inter ſe ad eum fere modum quo in Digestis leguntur, in-
terpolati quod & ex titulo finium regundorum, qui in libro de li-
mitibus agrorum extat coniicio: quem non ex Digestis Iuſtiniani
ſumptum eſſe probabile eſt (cū idem titulus ex Codice Theo-
dosiano nō ex Iuſtiniano illic recitat) ſed ex farragine eiusmo-
di librorum qui tū in ſcholis habeantur. Quid verò improbe ſum-
muſ Tribonianii iudicium & ingenium omni ſcientia iuriſ exun-
dans, laceras? quid ex audacia imperitiam arguiſ? Confer illa fra-
gmenta veterum iurisconsultorum quæ ſuperioribus annis edidit
doctiſſimus Pytheus cui hoc nomine maximas debemus gratias,
& deprehendes cum ſumma religione & ſubtilitate, auctoribus
ſuam orationem & dicendi ſtylum conſeruaffe, & ſuperflua dun-
taxat, aut alio loco dicta, aut abrogata truncatſe aut mutatſe, atq;
ad æquitatem quæ ſuo tempore obtinebat, omnia ſumma ingenij
dexteritate adcommodatſe. Tibi profecto pollices citius abſcin-
derentur, quām vt tota ætate tua ſimile quid poſſes præſtare. Ne-
que verò ad Tribonianii laudem vel longis ſpatiis accedit Ania-
nus ſiue quis alijs breuiarij Alariciani collector, qui cum Tribo-
niano cōparatus, nullius prope iudicij, ſumma verò negligētia,
ſcio,